

Čím se etika zabývá?

Slovo **etika** pochází z řeckého *éthikos* – mravní, nauka o mravech. Filosofický slovník¹ jí označuje za praktickou filosofii, týkající se lidského jednání vzhledem k mravním požadavkům.

Etikou se zpravidla rozumí²:

- vědní disciplína, zabývající se nejobecnějšími morálními a mravními problémy (filosofická disciplína)
- disciplína, zkoumající vybrané hodnoty, normy, principy a povinnosti, jejichž posláním je přispívat k formování typu chování, rozhodování a jednání, žádoucího pro určitou profesi (tzv. profesní etika – například lékařská etika, policejní etika, učitelská etika atd.)

Etika se v nejširším smyslu zabývá³ **otázkami života**, jeho **povaze** a **smyslu**. To velice úzce souvisí s lidským chováním. Otázky si pokládá především typu „jak má člověk jednat“, „jak se zachovat“. Etika klade důraz na hledání „dobrého a správného“ způsobu života a **jak nejlépe žít**. Snaží se najít základní mravní hodnoty, podle kterých bychom měli žít, a které povedou ke spravedlivému a šťastnému životu.

Čtyři základní přístupy:

- 1) **deskriptivní etika** (fakta o lidském mravním chování) – Popisuje mravní rozhodnutí a hodnoty, které zastává konkrétní společnost. Snaží se objektivně popisovat důvody, kterými své činy vysvětlují. Klíčovým je fakt, že se nesnaží hodnotit, co je a není správné. Pouze popisuje danou situaci a to, jak na ni lidé reagují.
- 2) **normativní etika** (argumenty týkající se hodnot a principů) – Zkoumá normy, jimiž se ve svém mravním rozhodování lidé řídí. Zaměřuje se na výrok o nějakém chování a ptá se: „Je správné toto dělat?“. Normativní etika se jinými slovy ptá na normy chování, na jejichž základě mohou lidé rozlišit správné od nesprávného.
- 3) **metaetika** (zkoumání povahy etických výroků) – Do této kategorie patří diskuze o jazyce, kterým o morálce hovoříme, a jak lze tento jazyk odůvodnit. Jedná se o filosofické otázky typu: „Co znamená, když řeknu, že je něco správné?“. Cílem je zjistit sémantický význam základních etických pojmů (dobro, spravedlnost, atd.) a lidských výroků.
- 4) **aplikovaná etika** – Aplikovaná etika se zaměřuje na určitou oblast svého zkoumání ve vztahu k mravním hodnotám a rozhodnutím. K nejznámějším patří například bioetika (otázky týkající se genetiky), právní etika, lékařská etika, obchodní etika apod. Téměř pro každou oblast života si lze položit morální otázky.

Etika by měla obsahovat:

- **aspekt axiologický** – výklad hodnotového systému, tj. nauka o dobru, jakožto účelu jednání
- **aspekt deontologický** – výklad obecného či specifického charakteru tzv. *povinností* – tedy nauka o mravních normách, které regulují uskutečňování zmíněných hodnot
- **aspekt pragmatický** (behaviorální) – definování optimálních způsobů osvojování norem jedincem – nauka o ctnostech

1 *Filosofický slovník*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2009, 358 s. ISBN 978-80-242-2582-1.

2 NESVADBA, Petr. *Filosofie a etika*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 331 s. ISBN 80-868-9892-X.

3 THOMPSON, Mel. *Přehled etiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 167 s. ISBN 80-717-8806-6.

Jak rozumíme pojmu hodnota?

Dle Pikálkové¹ si lze hodnoty zjednodušeně představit jako **individuální a soukromé představy o prioritách**. Tyto představy jsou v průběhu života ovlivňovány životními zkušenostmi. Vychází tedy z našich niterných představ, pravd a přesvědčení, které považujeme za důležité. Naplňování našich vlastních hodnot nám přináší příjemný pocit a je tedy logické, že se budeme snažit toto jednání opakovat.

Následovně může vypadat **členění hodnot do 6 skupin**:

- **teoretické** hodnoty
- **ekonomické** hodnoty
- **estetické** hodnoty
- **sociální** hodnoty
- **politické** hodnoty
- **náboženské** hodnoty (víry)

Systém hodnot lidského jedince je zcela jistě ovlivněn prostředím ve kterém žije, pohlavím, věkem, vzděláním, postavením ve společnosti, v neposlední řadě příslušností k nějaké skupině (ať jsou to filatelisté nebo náboženská sekta), a takto bychom mohli pokračovat ve výčtu dále.

Do filosofie² tento pojem zavedl R.H. Lotze. **Filosofická teorie hodnot** (axiologie) zahrnuje zkoumání podstaty (platnost jako základní znak každé hodnoty, ve smyslu idea), druhů hodnot (biologická, estetická, vědecká, etická, absolutní a relativní, materiální a formální), podmínek poznávání hodnot a jejich uskutečňování. Na vrcholu společenské hierarchie hodnot jsou **základní hodnoty**. Založení etiky na mravních hodnotách označujeme jako **hodnotovou etiku**.

Dle psychologického slovníku³ je hodnotou subjektivně cena, kterou člověk přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním svých potřeb a zájmů. Hodnoty se vytvářejí a rozrůžňují postupně, v procesu socializace a dělí se na: **pozitivní** (co je žádoucí) a **negativní** (nežádoucí), absolutní a relativní, přímé a nepřímé. Podle obsahu je možné dělit na: **estetické**, **etické**, **logické** a jiné. Individuální hodnoty odrážejí i vytvářejí kulturu společnosti.

Existuje mnoho různých dělení a termínů, které v sobě obsahují slovo hodnota. Ne všechny se však týkají etiky, nebo etice příbuzné vědě. Lze však ještě uvést dělení na hodnoty nižší a vyšší dle psychologického slovníku:

- **hodnota nižší** – Kategorie hodnot, které se vážou především k zachování biologické existence jedince a druhu, případně k usnadnění a zpříjemnění života. Někdy též označovány jako hodnoty v první signální soustavě, kdy zahrnují *pudové uspokojování potřeb*.
- **hodnota vyšší** – Na rozdíl od hodnot nižších jsou připisovány pouze člověku a pojí se s vyššími, kulturními potřebami. K základním vyšším hodnotám se řadí *čest, spravedlnost a poctivost*.

1 NYTROVÁ, Olga a Marcela PIKÁLKOVÁ, 2011. *Dialog mezi hodnotami: Hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-014-3.

2 *Filosofický slovník*. Vyd. 1. V Praze: Knižní klub, 2009, 358 s. ISBN 978-80-242-2582-1.

3 HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Ilustrace Karel Nepraš. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.